

วิจารณ์หนังสือ

เสียดินแดนมลายู: ประวัติศาสตร์ชาติฉบับ Plot Twist. เขียนโดย ฐนพงศ์ ลือ
ขจรชัย. กรุงเทพฯ: มติชน, 2562.

บทวิจารณ์โดย ณัฐวดี ศรีสุข*

ในประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลักนั้น การกล่าวถึงช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่านจากรัฐจารีตเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ของสยามในช่วงรัชกาลที่ 5 ประเด็นที่มักกล่าวถึงก็คือบาดแผลทางประวัติศาสตร์ในการเสียดินแดนต่างๆ ให้แก่จักรวรรดินิยมตะวันตก จนทำให้อาณาจักรที่เดิมมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลกลับมีขนาดเล็กลงดังเช่นปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลักมักอธิบายว่าสยามเป็นผู้ถูกกระทำจากฝ่ายจักรวรรดินิยม แต่ถ้าเราพิจารณาให้ถี่ถ้วน สยามก่อนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นมีลักษณะเป็นการปะติดปะต่อกันของหน่วยอำนาจแบบรัฐจารีตที่ไม่ได้ติดต่อกัน อีกทั้งอาณาเขตของสยามก็ไม่ได้มีการกำหนดชัดเจนแบบดังที่เห็นในแผนที่ปัจจุบัน รวมไปถึงแผนที่ของสยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันนี้ก็เกิดจากการเจรจา ตกลง แลกเปลี่ยนของผลประโยชน์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสยามกับจักรวรรดินิยมตะวันตก

หนังสือ *เสียดินแดนมลายู ประวัติศาสตร์ชาติฉบับ Plot Twist* โดย ฐนพงศ์ ลือขจรชัย เล่มนี้ได้มุ่งศึกษาการตกลงพรมแดนในสนธิสัญญา ค.ศ. 1909 และย้อนหลังไปดูที่มาของดินแดนสยามที่ได้เปลี่ยนแปลงในระหว่างการทำสนธิสัญญาต่างๆ กับอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งสัญญาแต่ละฉบับใช้ข้อความในการเจรจาดินแดนที่ไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดดินแดน แบ่งเขตดินแดน แลกเปลี่ยนดินแดน หรือเสียดินแดน การที่ประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลักเหมารวมทุกครั้งว่าเป็นการเสียดินแดนเสียทั้งหมดนั้นเป็นแค่การมองในด้านของตัวเอง หนังสือเล่มนี้พยายามทำให้เรื่องราวที่เราารู้แต่เดิมนั้นถูกพิจารณาด้วยมุมมองใหม่

บทที่ 1 รัฐจารีตสยามสู่ระบอบโลกใหม่ ได้อธิบายว่า การปกครองของสยามช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นเป็นการปกครองแบบมณฑลหรืออภิราช เป็นการปกครองแบบรัฐจารีตที่มีลักษณะเป็นลำดับชั้น เจ้าท้องถิ่นที่เป็นเมืองเล็กๆ จะสวามิภักดิ์ต่อเจ้านครที่มีอำนาจและมีเหนือกว่า ความสัมพันธ์แบบนี้จะแผ่ขึ้นไปเป็นระดับชั้นเหมือนพีระมิด โดยยอดสูงสุดของ

* นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พระมิตคือพระเจ้าแผ่นดินที่มีอำนาจสูงสุดเป็นอภิราช อำนาจอิทธิพลของอภิราชจะมีลักษณะรูปแบบคล้ายแสงเทียน ยิ่งภูมิภาคอยู่ไกลราชธานีเท่าใด ผู้ปกครองจะใช้อำนาจได้น้อยลงเท่านั้น การปกครองแบบนี้เรียกอีกแบบหนึ่งว่ามณฑล ไม่มีเส้นเขตแดนตายตัว มณฑลจะขยายและหดตัวตามแต่บารมีของอภิราชแต่ละพระองค์ การปกครองแบบรัฐจารีตของสยามสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับคือ ราชธานี หัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และประเทศราช ประเทศราชเป็นเขตแดนที่เป็นอิสระจากการควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างราชธานีกับหัวเมืองและประเทศราชอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อสัจย์และจงรักภักดี โดยประเทศราชจะใช้รูปแบบการถวายบรรณาการในการแสดงความจงรักภักดีต่ออภิราช

สำหรับมุมมองของสยามต่อดินแดนแบบรัฐจารีตนั้นได้เรียกดินแดนในอำนาจของกษัตริย์สยามว่า อาณาจักรและขอบขัณฑสีมา โดยเป็นการบอกเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ อาณาบริเวณดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่ดินแดนทางกายภาพบนพื้นผิวโลก สำนึกความรู้เรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือความเป็นเจ้าที่ดินอย่างเด็ดขาดไม่ปรากฏในสมัยจารีต ทำให้รัฐสยามจารีตไม่มีดินแดนที่แน่นอน การพยายามอธิบายโมโนทัศน์ว่า อธิปไตยเหนือดินแดน เพื่ออธิบายโลกจารีตในเอเชียอาคเนย์นั้นจึงเป็นความย้อนแย้ง

การกำเนิดรัฐสยามสมัยใหม่และการปฏิรูปการปกครองจากรัฐจารีตสู่รัฐสมัยใหม่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการปะทะแลกเปลี่ยนทางความคิดกับชาติตะวันตก ในช่วงการขยายตัวทางการค้าสมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงปรับเปลี่ยนวิธีหารายได้ของรัฐบาลจากการค้าขายสู่การเก็บภาษี การเข้าเก็บภาษีจากราษฎรโดยตรงส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรเปลี่ยนจากแบบจารีตเรื่องบุญบารมีสู่การเป็นเจ้าของดินแดนที่มีสิทธิ์เรียกเก็บภาษี ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ระบบการผลิตเพื่อขยายขยายตัวมากขึ้น พร้อมทั้งทรงยกย่องฐานะของเจ้าประเทศราชให้สูงขึ้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่ถือว่าตัวเองเป็นศูนย์กลางของอำนาจและยืนยันอำนาจเหนือเมืองประเทศราช พอถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงจัดส่งข้าหลวงจากส่วนกลางไปประจำการถาวรที่เมืองประเทศราชในฐานะผู้แทนของกษัตริย์ การปฏิรูปสู่รัฐสมัยใหม่ข้างต้นเรียกว่า การบูรณาการทางดินแดน หรือ การบูรณาการรัฐ โดยการตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ลดทอนอำนาจของเจ้าประเทศราช เอาดินแดนของประเทศราชมาอยู่ในอำนาจและการปกครองของตัวเอง

บทที่ 2 การเจรจาสนธิสัญญา ค.ศ.1909 ระหว่างสยามกับอังกฤษ กล่าวถึงการเจรจาสนธิสัญญา ค.ศ.1909 ซึ่งเกิดขึ้นอันเป็นเหตุผลมาจากอนุสัญญาฉบับ ค.ศ.1897 ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์วิกฤตการณ์ปากน้ำ ร.ศ.112 ระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ภายหลังเหตุการณ์นี้

อังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำปฏิญญา ค.ศ.1896 ที่กำหนดให้สยามเป็นรัฐกันชนระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ในปฏิญญานี้ไม่ได้กำหนดถึงดินแดนภาคใต้และมลายูของสยาม ทำให้ไม่มีการรับประกันว่าดินแดนส่วนนี้จะไม่ถูกยึด สยามกับอังกฤษจึงทำอนุสัญญาลับ ค.ศ.1897 ให้ดินแดนตั้งแต่เมืองบางสะพานจนสุดมลายูเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ อังกฤษจะรับรองดินแดนอิทธิพลในส่วนนี้ และต่อต้านมหาอำนาจอื่นที่จะเข้ามายึดครอง อย่างไรก็ตาม สโตรเบล (Edward Henry Strobel ที่ปรึกษาชาวอเมริกันที่ทำงานในราชสำนักสยามสมัยรัชกาลที่ 5) โน้มน้าวรัชกาลที่ 5 ว่าควรหาทางยกเลิกอนุสัญญาลับนี้ให้เร็วที่สุด เพราะเขาเห็นว่าเป็นการทำให้ฐานะของสยามที่เหนือกว่าเจ้าประเทศราชหมดความหมายไปโดยพลตินัย จึงควรเร่งเจรจายกเลิกอนุสัญญาลับพร้อมกับยกดินแดนมลายูให้อังกฤษไป เมื่อได้รับความยินยอมจากรัชกาลที่ 5 สโตรเบลจึงเริ่มเจรจากับแพชิตต์ตัวแทนฝ่ายอังกฤษ สโตรเบลแยกสนธิสัญญาออกเป็น 2 ฉบับ ฉบับแรกกล่าวถึงการยกเลิกอนุสัญญาลับกู้เงินจากอังกฤษในการสร้างรถไฟสายใต้ และการโอนดินแดน ฉบับที่ 2 กล่าวถึงการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในระหว่างนั้นสโตรเบลเสียชีวิตกะทันหันทำให้เวสตันการ์ดผู้เป็นผู้ช่วยทำหน้าที่เจรจาแทน การเจรจาลิ้นสุดลงและมีสาระสำคัญว่า สยามโอนสิทธิการปกครองและบังคับบัญชาเหนือกลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี (เคดาห์) ปะลิส และเกาะใกล้เคียงให้อังกฤษ ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ยกเลิกอนุสัญญาลับ ค.ศ.1897 และอังกฤษให้เงินกู้แก่สยามเพื่อสร้างทางรถไฟสายใต้

สนธิสัญญา ค.ศ.1909 ระหว่างสยามและอังกฤษฉบับนี้ได้สร้างความรู้สึกละแวกและความเข้าใจต่อผู้คนร่วมสมัยที่แตกต่างกัน โดยเมื่อสุลต่านตรังกานูทราบข่าวการทำสัญญาก็พยายามชี้แจงว่าต้นไม้เงินต้นไม้ทองไม่ใช่สัญลักษณ์ของการยอมรับอำนาจของสยาม เป็นเพียงสัญลักษณ์ของมิตรภาพเท่านั้น และสยามไม่เคยเป็นเจ้าของตรังกานูมาก่อน ส่วนฝ่ายอังกฤษตีความว่าการส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองเช่นนี้ถือเป็นการยอมรับอิทธิพลของสยาม สุลต่านตรังกานูได้ประณามสยามว่าเป็นขโมยที่ยกของที่ไม่ใช่ของตนให้คนอื่น ส่วนสุลต่านแห่งกลันตันโกรธเคืองสยามมากที่ประเทศและประชาชนถูกขายไป โดยสุลต่านกลันตันกล่าวว่า สามารถให้อภัยคนซื้อได้ แต่ให้อภัยคนขายไม่ได้ และในบันทึกของรัชกาลที่ 5 พบว่าพระองค์ทรงมีความขัดแย้งและไม่แน่วพระทัยต่อการตัดสินใจพระทัยในครั้งนี้ แม้มีความเสียดายต่อดินแดนที่เสียไป แต่ก็ทราบอยู่ว่าดินแดนส่วนนี้ไม่ใช่ของสยามมาแต่เดิม

บทที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเจรจาในสนธิสัญญา ค.ศ.1909 ระหว่างสยามกับอังกฤษ (ส่วนที่ 1) กล่าวถึงการก้าวเข้าสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามคือการสร้างความชอบธรรมเพื่อรองรับอำนาจรัฐบาลในรูปรัฐสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นการพยายามกระชับการปกครอง ควบคุม

พรมแดน เปลี่ยนระบบราชการ สยามจึงต้องพัฒนาคำอธิบายความชอบธรรมของตนในเชิงนามธรรมเหนือประชาชนและดินแดนให้สอดคล้องกับรูปแบบรัฐสมัยใหม่เช่นกัน รัชกาลที่ 5 ทรงเน้นย้ำถึงความแตกต่างของชาติ (Chat) กับชาติ (Nation) กษัตริย์สยามเป็นผู้ปกครองคนหลากหลายชาติพันธุ์มาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยคราวที่พระองค์เสด็จประพาสอินเดีย ทรงแนะนำพระองค์ว่าเป็นกษัตริย์สยาม ทรงพระราชอำนาจเหนือลาวและมลายู สยามใช้วาทกรรมเรื่องชาติในการสร้างความชอบธรรมเหนือราษฎรในอาณาจักรของตนและประเทศราช โดยแสดงให้เห็นว่าผู้ที่อยู่ในอาณาเขตของกษัตริย์สยามถือว่าเป็นคนชาติเดียวกัน ต่อมาภายหลังเมื่อผู้ที่อยู่ในอาณาเขตสยามขึ้นอยู่กับกษัตริย์เดียวกันก็ได้ขยายความเพิ่มเติมว่าพวกเขาได้กลายเป็นชาติไทยเดียวกัน อันมาจากนโยบายชาติไทยเพื่อตอบโต้ฝรั่งเศส โดยมีเป้าหมายก็คือทำให้ทุกคนเป็นไทยโดยไม่มีแบ่งแยกสยาม ลาว หรือมลายูอีก พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อมณฑลเทศาภิบาลไม่ให้เรียกชื่อตามชาติพันธุ์อีก มีการจัดบัญชีสำมะโนครัวเปลี่ยนแปลงผู้คนในราชอาณาจักรให้กลายเป็นคนไทยทั้งสิ้น และมีการกลืนชาติพันธุ์ผ่านการสมรสของชาวปัตตานี การบอกว่าประชาชนในปัตตานีเป็นชาวสยามแต่งงานกับชาวมลายู จึงปรากฏคำว่า ชาวสยามมลายู

สยามในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ได้อ้างว่าตนสืบทอดมาจากกรุงศรีอยุธยา หลังจากที่ถูกกรุงศรีอยุธยาล่มสลายลง ทำให้เมืองต่างๆ และเมืองประเทศราชหลุดพ้นจากพันธะที่เคยมีต่อกรุงศรีอยุธยา และตั้งตนขึ้นเป็นอิสระ กลุ่มของสมเด็จพระเจ้าตากสินและพระยาจักรีได้รื้อฟื้นอาณาจักรอยุธยาขึ้นมาใหม่ พร้อมกับตั้งเมืองหลวงใหม่ที่กรุงธนบุรี ภารกิจสำคัญคือการทำสงครามเพื่อรวบรวมหัวเมืองและประเทศราชที่เคยเป็นของกรุงศรีอยุธยากลับมา และเมื่อพระยาจักรี (หรือบรรดาศักดิ์และราชทินนามสุดท้ายคือ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก) ได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นรัชกาลที่ 1 และตั้งกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว จึงรับเอามรดกนี้สืบต่อมาอีก รัฐบาลสยามรัตนโกสินทร์ได้ส่งสารไปถึงปัตตานีและไทรบุรีให้ส่งเครื่องราชบรรณาการและเข้ามาอ่อนน้อมต่อสยาม แต่ปัตตานีไม่ยอมขึ้นมาอ่อนน้อม สยามจึงส่งกองทัพไปโจมตี โดยสามารถพิชิตปัตตานีได้ ทำให้สุลต่านเมืองอื่นๆ ได้แก่ กลันตัน ตรังกานู และไทรบุรี ยอมเข้ามาอ่อนน้อมเอง แต่เมื่อปัตตานีได้เป็นประเทศราชแล้วได้ก่อกบฏขึ้นหลายครั้ง จึงได้แบ่งแยกปัตตานีออกเป็น 7 เมือง เพื่อลดทอนอำนาจของเจ้าเมือง นโยบายการควบคุมปัตตานีมีความเข้มงวดกว่าหัวเมืองมลายูอื่นมาก ในทางกลับกันหัวเมืองมลายูอื่นนั้นสยามไม่ค่อยได้ให้ความสนใจนัก ในส่วนความคิดเรื่องชาติ รัชกาลที่ 4 ได้อ้างสิทธิ์ของชาติไทยเหนือมลายูซึ่งมีมาตั้งแต่การก่อตั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการอ้างไปอีกชั้น โดยอ้างว่ามลายูเป็นของชาติไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย การอ้างเช่นนี้สะท้อนถึงเจตนาของสยามที่ต้องผนวกรัฐปัตตานีเป็นของสยาม

ให้ได้ พร้อมทั้งส่งข้าหลวงไปประจำหัวเมืองปัตตานีทั้ง 7 แต่ไม่ได้ส่งไปยังหัวเมืองมลายูอื่น และยังคงเรียกหัวเมืองมลายูอื่นว่าประเทศราช

ในด้านเศรษฐกิจและการปกครองในดินแดนมลายูนั้น ช่วงแรกไม่ได้มีความสำคัญเท่าใดนัก เนื่องจากสามารถมีพื้นที่ที่ทำนาได้น้อยจึงไม่มีความสำคัญในฐานะที่จะเป็นเสบียงให้สยามได้ ผลประโยชน์ต่อสยามจึงมีเพียงแค่เครื่องราชบรรณาการเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดีดินแดนมลายูเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่สำคัญ ความต้องการแร่ดีบุกของชาวตะวันตกที่ขยายตัวขึ้นในทศวรรษ 1810 ทำให้ดินแดนมลายูมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 มีทุนต่างชาติเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ด้วยการคมนาคมที่ไม่สะดวกทำให้สยามเริ่มเสียความสามารถในการปกครองดินแดนภาคใต้และประเทศราชมลายูที่ละน้อย แต่ในอนุสัญญาฉบับ ค.ศ.1897 นั้นมีผลทำให้ดินแดนภาคใต้ของสยามลงไปจรดเขตแดนมลายูของอังกฤษถูกรับรองให้สยามมีอธิปไตยเหนือดินแดนในส่วนนี้ด้วย ถึงกระนั้น สำหรับสุลต่านรัฐกลันตันและตรังกานูนั้น กลับไม่มีสัญญาลายลักษณ์อักษรใดของสยามกับมลายูเลย ทำให้สุลต่านถือว่าตนเองมีเสรีที่จะปกครองบ้านเมืองตนเอง ต่อมาเกิดการรับรองผ่านสัญญาเขตแดนประะ-รามัน ค.ศ.1899 ทำให้กลันตัน ตรังกานู และไทรบุรีกลายเป็นเมืองขึ้นของสยาม แต่จากปัญหาของอนุสัญญาฉบับ ค.ศ.1897 ได้ทำให้สยามเสียเสถียรภาพในการปกครองในดินแดนส่วนนี้เช่นกัน ดังนั้นการสร้างทางรถไฟสายใต้จึงจำเป็นในด้านการปกครองของสยาม

บทที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเจรจาในสนธิสัญญา ค.ศ.1909 ระหว่างสยามกับอังกฤษ (ส่วนที่ 2) กล่าวถึงอีกปัจจัยที่สำคัญในการเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 นั่นก็คือ การได้รับการยอมรับจากนานาชาติในฐานะประเทศที่เท่าเทียมกัน ความเป็นอารยะหรือศิวิไลซ์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยี การบริโภคลินค้า การสร้างสถาปัตยกรรม สิ่งที่สำคัญก็คือ การเสด็จประพาสต่างประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งกษัตริย์แห่งรัฐสยามในฐานะรัฐเอกราชอย่างสมบูรณ์ รัชกาลที่ 5 ทรงวางพระองค์เทียบเท่ากับพระมหากษัตริย์ของแผ่นดินยุโรป โดยการออกนอกประเทศไปยุโรปยาวนานหลายเดือน ซึ่งยังบ่งชี้ว่าพระองค์มีพระราชอำนาจเต็มในราชสำนัก จึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์ความเข้มแข็งภายในของสยามด้วย แต่ปัญหาสำคัญของสยามก็คือ ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ปัญหานี้กลายเป็นเรื่องสำคัญเพราะสยามไม่ได้ถูกยอมรับถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่มีความอารยะเท่าเทียมกับชาติตะวันตก สยามจึงจำเป็นต้องหาทางยกเลิกปัญหานี้เพื่อทำให้ภาพลักษณ์ของสยามดีขึ้นและได้รับการยอมรับในฐานะประเทศที่เท่าเทียมกับตะวันตก

ส่วนในด้านนโยบายจักรวรรดินิยมของอังกฤษต่อดินแดนมลายูนั้น ในช่วงแรกอังกฤษเข้าสู่คาบสมุทรมลายูเพื่อจะหาดินแดนสำหรับตั้งสถานีการค้าและเป็นจุดแวะพักระหว่างเดินทางเรือจากอินเดียสู่จีน สุลต่านในรัฐมลายูพยายามเรียกร้องให้อังกฤษเข้ามาแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน แต่อังกฤษไม่มีความคิดจะผนวกดินแดนส่วนนี้ จึงเลือกให้สยามเป็นฝ่ายควบคุมแทนในเบื้องต้นแล้วค่อยเข้าแทรกแซงรัฐบาลสยามในการควบคุมทางอ้อมแทน โดยเลือกเปลี่ยนดินแดนภาคใต้ทั้งหมดของสยามให้เป็นเขตอิทธิพลของตน วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่อังกฤษจะได้กำไรจากดินแดนส่วนนี้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทางทหารและการปกครองจากการยึดดินแดนนี้โดยตรง แต่ก็ทำให้สยามไม่สามารถควบคุมดินแดนมลายูนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากพอ ทำให้การเจรจาสนธิสัญญา ค.ศ.1909 เป็นความจำเป็นของฝ่ายสยามเอง

โดยสรุปแล้ว งานเขียนเล่มนี้ได้กล่าวถึงการตกลงพรมแดนเหนือดินแดนมลายูในสนธิสัญญา ค.ศ.1909 ที่สยามได้โอนกลับคืน ตรังกานู ไทรบุรี และปะลิส และหมู่เกาะใกล้เคียงกับอังกฤษ แลกกับการที่สยามต้องการยกเลิกอนุสัญญาฉบับ ค.ศ.1897 ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และได้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อสร้างทางรถไฟสายใต้ โดยอังกฤษจะชดเชยหนี้ของรัฐบาลที่มีต่อสยาม ด้วยผลประโยชน์ประการเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายสยามเองที่เป็นผู้เสนอยกดินแดนมลายูส่วนนี้ให้อังกฤษ ทำให้ดินแดนมลายูถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือฝั่งสยามและฝั่งอังกฤษ หลังจากตกลงพรมแดนกันเรียบร้อยแล้ว สยามได้พยายามสร้างทัศนคติและมุมมองอธิบายความชอบธรรมเรื่องชาติไทยที่เพิ่งถูกสร้างขึ้น โดยความเป็นไทยมาจากศูนย์กลางของสยามเท่านั้น และมีมุมมองต่อชาวมลายูที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตัวเองว่ามีความแตกต่างจากความ เป็นไทยแบบสยาม มีการพยายามเข้าไปจัดการปกครองในมณฑลปัตตานีเป็นระยะ มีการเปลี่ยนระบบราชการ ระบบยุติธรรม ระบบการศึกษา ซึ่งขัดต่อวัฒนธรรมและศาสนาอย่างร้ายแรง จนทำให้ชาวมลายูเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก เกิดการประท้วงกันแต่รัฐสยามก็สามารถเข้าไปปราบปรามได้ นโยบายการปกครองมณฑลปัตตานีได้ถูกละเลยลดความสำคัญและละเลยความแตกต่าง และนำความเป็นไทยไปครอบงำเหนือดินแดนส่วนนี้ แนวคิดรัฐสมัยใหม่สร้างกรอบทางความคิดเกี่ยวกับอาณาเขตที่อยู่ในรัฐสยามว่า ความแตกต่างภายในดินแดนถูกมองว่าเป็นปัญหามากกว่าจะต้องทำความเข้าใจ จึงทำให้รัฐสยามไม่ปรับตัวเข้าหาความแตกต่าง ซึ่งได้กลายเป็นหนึ่งในเหตุของความไม่สงบใน 3 ชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต่างๆ ของประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียวโดยเฉพาะการเชื่อไปตามประวัติศาสตร์กระแสหลักไปเสียทุกอย่าง ซึ่งไม่เป็นผลดี ประวัติศาสตร์แต่ละเรื่องล้วนมีนัยยะและความหมายแอบ

แฝงอยู่ โดยเฉพาะวาทกรรมเรื่องการเสียดินแดนของสยามที่ถูกอธิบายว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในดินแดนที่เป็นของสยามซึ่งถูกตัดแบ่งออกไปโดยจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่แท้จริงแล้ว นอกจากดินแดนที่เป็นของสยามเอง ยังมีดินแดนของประเทศราชที่ถูกสยามผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม การที่สยามเสียสิทธิ์ในการปกครองดินแดนส่วนต่างๆ ให้แก่จักรวรรดินิยมตะวันตกนั้นเป็นผลมาจากการที่สยามไม่สามารถเข้าไปควบคุมหรือดำเนินการได้อย่างเบ็ดเสร็จภายในหัวเมืองเหล่านั้นได้ หนังสือ *เสียดินแดนมลายู ประวัติศาสตร์ชาติฉบับ Plot Twist* นี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การเจรจาสนธิสัญญา ค.ศ.1909 นั้น กลับเป็นฝ่ายสยามเองที่เสนอขายดินแดนมลายูให้เพื่อแลกเปลี่ยนกับประโยชน์ที่สยามคิดว่าคุ้มค่ามากกว่าการดำรงรักษาอยู่ของดินแดนที่ตัวเองไม่ได้ปกครองอย่างเด็ดขาด ซึ่งจะนำมาสู่ความยุ่งยากต่อรัฐบาลสยามเอง ประเด็นดังกล่าวนี้นับว่าช่วยทำให้เราได้รู้ถึงที่มาและเหตุผลของสนธิสัญญาในครั้งนี้ที่หักล้างความเชื่อเดิม ดังที่ชื่อหนังสือเรื่องนี้เป็นประวัติศาสตร์แบบ Plot Twist จริงๆ